

بررسی سیر تحول اجتماعی و اقتصادی زنان

در دوره قاجاریه قبل و بعد از

انقلاب مشروطه

فاطمه والفقاری

نشر دیباده

۱۳۹۸

سرشناسه:	ذوالفقاری، فاطمه، ۱۳۶۰-
عنوان و نام پدیدآور:	بررسی سیر تحول اجتماعی و اقتصادی زنان در دوره قاجاریه قبل و بعد از انقلاب مشروطه/فاطمه ذوالفقاری؛ ویراستار مرضیه حضرتی. تهران: دیپادخت، ۱۳۹۸.
مشخصات نشر:	۱۱۴ص.
مشخصات ظاهری:	
شابک:	۹۷۸-۶۲۲-۹۶۲۹۶-۱-۱
وضع فهرس نویسی:	فیا
موضوع:	ایران -- تاریخ -- قاجاریان، ۱۱۹۳ - ۱۳۴۴ق. -- زنان
موضوع:	Iran -- History -- Qajars, 1779 - 1925 -- Women
موضوع:	زنان -- ایران -- وضع اجتماعی -- قرن ۱۳ق.
موضوع:	Women -- Iran -- Social conditions-- 19th century
رده بندی کنگره:	DSR۱۳۱۵
رده بندی دیویی:	۹۵۵/۰۷۴۰۸۲
شماره کتابشناسی ملی:	۵۹۷۰۵۵۱

عنوان کتاب:	بررسی سیر تحول اجتماعی و اقتصادی زنان در دوره قاجاریه قبل و بعد از انقلاب مشروطه
مؤلف:	فاطمه ذوالفقاری
ناشر:	دیپادخت
ویراستار:	مرضیه حضرتی
نوبت چاپ:	اول
شمارگان:	۱۰۰۰ نسخه
شابک:	۹۷۸-۶۲۲-۹۶۲۹۶-۱-۱
قیمت:	۳۰۰۰ تومان
پست الکترونیکی:	alborz.danesh97@gmail.com

کلیه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

انتشارات دیپادخت: تهران، ضلع جنوب غربی میدان انقلاب، پاساژ پارس، طبقه ۱، واحد ۴

شماره تماس: ۶۶۴۲۷۱۴۱ - ۶۶۵۷۷۶۰۷ - ۰۹۳۰۷۷۶۱۳۵۴

فهرست مطالب

درآمد	۱
مسئله اول: مسیر تحول اجتماعی زنان در عصر قاجار	۷
مبحث اول: نگاهی به وضعیت اجتماعی زنان در عصر قاجار	۸
گفتار اول: از سده نهم تا سده دهم	۱۱
گفتار دوم: پوشش سنتی بانوان قاجار	۱۴
گفتار سوم: سرگرمی‌های زنان در دوره قاجار	۲۰
مبحث دوم: بررسی تحولات اجتماعی زنان در دوره قاجار پیش از مشروطه	۲۷
گفتار اول: زنان و شورش نان	۲۷
گفتار دوم: حادثه گریبایدوف	۳۱
گفتار سوم: نقش زنان در جنبش باب	۳۲
گفتار چهارم: نقش زنان در جنبش تنباکو	۳۵
گفتار پنجم: حمایت از علما	۴۱
مبحث سوم: بررسی تحولات اجتماعی زنان در دوره قاجار بعد از مشروطه	۴۳
گفتار اول: حضوری مؤثر در قیام مشروطه	۴۳
گفتار دوم: مخالفت با اولیما تویم روس	۵۱
گفتار سوم: نقش زنان در تأسیس بانک ملی	۵۵
گفتار چهارم: تشکیل انجمن‌ها	۵۶

۶۱	مبحث چهارم: مطبوعات و نشریات
۶۲	گفتار اول: نشریات
۶۳	بند اول: دانش
۶۴	بند دوم: شکوفه
۶۶	بند سوم: نشریه زبان زنان
۷۱	گفتار دوم: نشریه نامه بانوان
۷۴	گفتار سوم: تحریریه، آلاهای خارجی
۷۶	فصل دوم
۷۶	سیر تحولات اقتصادی زنان در عصر قاجار، قبل و بعد از نهضت مشروطه
۷۸	مبحث اول: فعالیت های اقتصادی زنان در عصر قاجار، قبل و بعد از نهضت مشروطه
۸۲	گفتار اول: لزوم ورود زنان به صحنه های اقتصادی
۸۳	گفتار دوم: جایگاه زنان شهری در اقتصاد عصر قاجاری
۸۸	مبحث دوم: فعالیتهای اقتصادی زنان قاجار بعد از نهضت مشروطه
۸۸	گفتار اول: زنان قاجار و صنایع دستی
۹۲	گفتار دوم: کسب درآمد از طریق روضه خوانی
۹۳	گفتار سوم: تأسیس مدارس و مراکز آموزشی دخترانه و اخذ شهریه
۹۴	گفتار چهارم: فعالیتهای اقتصادی برای اهداف نیکوکاری
۹۴	گفتار پنجم: مشاغل خدماتی زنان در دوره قاجار
۱۰۰	منابع

درآمد

موقعیت اجتماعی و اقتصادی زنان در جامعه قاجار از پادشاهی آقامحمدخان تا احمدشاه قاجار، یعنی آخرین پادشاه قاجاری، تحولات زیادی را پشت سر گذاشته است. باید گفت با توجه به نصوص تاریخی موجود در این زمینه در ۱۶ سال پادشاهی آقامحمدخان، ۳۶ سال پادشاهی فتحعلی شاه، ۱۴ سال سلطنت محمدشاه و در نهایت ۴۸ سال پادشاهی ناصرالدین شاه، به زنان همچون ضعیفه‌ای نگریسته می‌شد که باید نیمی از روز را در اندرونی به بخت‌ویز مشغول باشند و نیم دیگر را تربیت فرزندانشان و همسر داری بپردازند و مطیع ارباب خویش یعنی همسرانشان باشند. گرچه در دوران این پادشاهان نیز جسته‌گریخته به زنان موقعیت‌های سیاسی و حکمرانی در منطقه‌ای خاص اعطا می‌شد و پاره‌ای از زنان در دوران قاجار حتی به حکمرانی نیز می‌رسیدند، از جمله "حُسن جهان خانم" ملقب به "والیه"، از دختران فتحعلی شاه، سال‌ها در کردستان شخصاً با کمال استقلال حکمرانی کرد و "فخرالملوک" دختر "ناصرالدین شاه" مدت زمانی در قم، دست‌اندرکار رتق و فتق امور شهر بود.

سرجان ملکم انگلیسی که در سال ۱۸۰۱-۱۱۸۰ میلادی از بهمن‌ماه دشت‌گذر می‌کرده، با یکی از این حاکمان زن برخورد نموده و نوشته است: «زن ماهی دشت، زن قوی‌بنیه‌ای است با حدود ۵۰ سال سن و قدرت تصمیم‌گیری و قاطعیت بسیار، همچون کاترینس امپراطور روسیه».

لیدی شل همسر وزیرمختار انگلیس در اوایل سلطنت ناصرالدین شاه نیز درباره حکمرانی زنی به جای شوهرش در اسک - حاکم نشین منطقه کوهستانی لاریجان در مازندران - می نویسد و خاطرنشان می سازد: وی علاوه بر این که از مایملک و منطقه حکمرانی شوهرش به عالی ترین وجه سرپرستی می کرد، زنی بسیار زیرک و مورد احترام عامه بود.^۱

بنابر خلاصه باید گفت از اواخر دوره ناصری به طور پراکنده موقعیت زنان توسط برخی از آثا مطرح و مورد توجه واقع شد. اولین نوشته یک زن درباره وضع زندگی زنان در جامعه مردسالار عهد قاجار، قبل از مشروطه به چاپ رسید. این اثر معایب الرجال به قلم بی بی خانم یا بی بی فاطمه خانم نام دارد که در سال ۱۳۱۳ ه. ق. در جواب رساله دیگر تحت عنوان تأدیب النسوان نوشته شد. بی بی خانم در این کتاب به توصیف شرایط زندگی زنان و ظلمی که در جامعه بر آنها روا می شد، پرداخته است و از تهمت هایی که نویسنده تأدیب النسوان به اخلاق و آداب زنان زده است، دفاع نموده و ایراد گرفته است: بیچاره زنان که از هر طرف بدیشان می تازند، شعرا هجا می کنند، عقلا و ادبایشان می زنند و اسمش را نصیحت می گذارند و راه فصیحت می سپارند و در هر جایرمان و چنین اوانی که بر هر عاقلی واضح و روشن است، کتاب تأدیب النسوان هم باطنی بود. درد بالای درد می گردد.^۲

^۱ زن در آستانه جنبش مشروطه، مجله پیام زن، ۱۳۸۴، شماره ۱۶۸

^۲ رویارویی زن و مرد در عصر قاجار، دو رساله، تأدیب النسوان و معایب الرجال، به کوشش دکتر حسن جوادی، منیره مرعشی، سیمین شکرلو، کانون پژوهش تاریخ زنان ایران و شرکت جهان، ۱۳۷۱، امریکا.